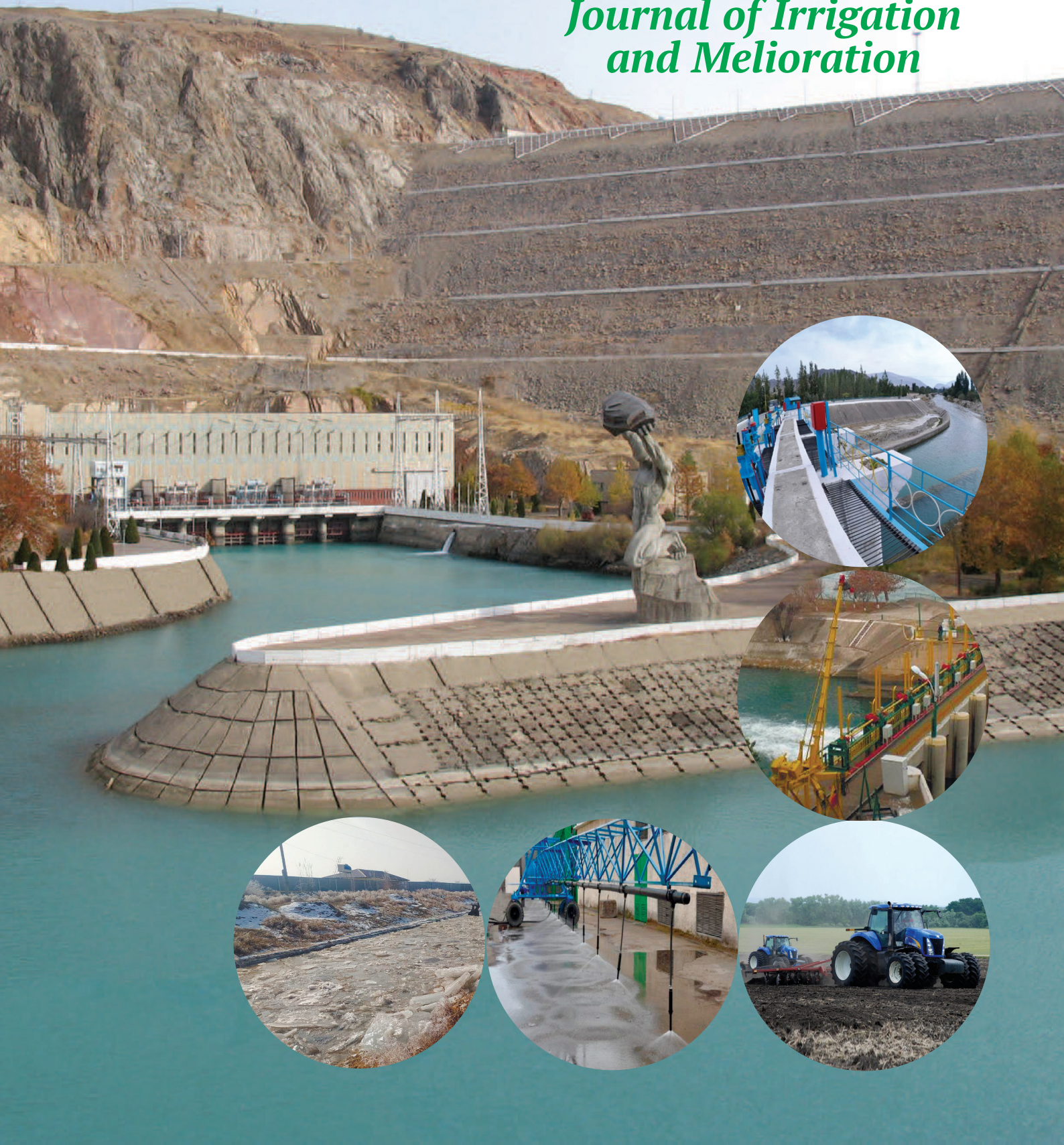

IRRIGATSIYA va MELIORATSIYA

Maxsus son.2022

*Journal of Irrigation
and Melioration*

Бош муҳаррир:

Султанов Тахиржон Закирович
“Тошкент ирригация ва кишлоқ хўжалигини механизациялаш муҳандислари институти”
миллий тадқиқот университети
Илмий ишлар ва инновациялар бўйича проректори, техника фанлари доктори, профессор

Илмий муҳаррир:

Салоҳиддинов Абдулҳаким Темирхўжаевич
“Тошкент ирригация ва кишлоқ хўжалигини механизациялаш муҳандислари институти”
миллий тадқиқот университети
Халқаро ҳамкорлик бўйича проректор, техника фанлари доктори, профессор

Муҳаррир:

Ходжаев Сайдакрам Сайдалиевич
“Тошкент ирригация ва кишлоқ хўжалигини механизациялаш муҳандислари институти”
миллий тадқиқот университети доценти, техника фанлари номзоди

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ ТАРКИБИ:

Мирзаев Б.С., техника фанлари доктори, профессор, “ТИҚХММИ” МТУ ректори; **Хамраев Ш.Р.**, кишлоқ хўжалик фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Сув хўжалиги вазири; **Ишанов Х.Х.**, техника фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси бош мутахассиси; **Салимов О.У.**, техника фанлари доктори, ЎзРФА академиги; **Мирсаидов М.**, техника фанлари доктори, ЎзРФА академиги; **Хамидов М.Х.**, кишлоқ хўжалик фанлари доктори, “ТИҚХММИ” МТУ профессори; **Бакиев М.Р.**, техника фанлари доктори, “ТИҚХММИ” МТУ профессори; **Рамазанов О.Р.**, кишлоқ хўжалик фанлари доктори, “ТИҚХММИ” МТУ профессори; **Исаков А.Ж.**, техника фанлари доктори, “ТИҚХММИ” МТУ профессори; **Арифжанов А.М.**, техника фанлари доктори, “ТИҚХММИ” МТУ профессори; **Маткаримов П.Ж.**, техника фанлари доктори, НМТИ профессори; **Икрамов Р.К.**, техника фанлари доктори, ИСМИТИ профессори; **Шеров А.Г.**, техника фанлари доктори, “ТИҚХММИ” МТУ профессори; **Умаров С.Р.**, иқтисод фанлари доктори, “ТИҚХММИ” МТУ профессори; **Исмаилова З.**, педагогика фанлари доктори, “ТИҚХММИ” МТУ профессори; **Худаяров Б.**, техника фанлари доктори, “ТИҚХММИ” МТУ профессори; **Султанов Б.**, “ТИҚХММИ” МТУ профессори; **Абдуллаев Б.Д.**, “ТИҚХММИ” МТУ профессори; **Каримов Б.К.**, “ТИҚХММИ” МТУ профессори; **Худойбердиев Т.С.**, техника фанлари доктори, АндҚХАИ профессори; **Янгиев А.А.**, техника фанлари доктори, “ТИҚХММИ” МТУ профессори.

ТАҲРИР КЕНГАШИ ТАРКИБИ:

Ватин Николай Иванович, т.ф.д., Буюк Пётр Санкт-Петербург политехника университети профессори; **Иванов Юрий Григорьевич**, т.ф.д., К.А. Тимирязев номидаги МҚХА – Россия давлат аграр университети профессори, А.Н.Костяков номидаги Мелиорация, сув хўжалиги ва қурилиш институти директори в.б.; **Козлов Дмитрий Вячеславович**, т.ф.д., Москва давлат қурилиш университети профессори, Гидротехника ва Гидроэнергетика қурилиши факультетининг “Гидравлика ва Гидротехника қурилиши” кафедраси мудири; **Lubos Jurik**, associate professor at “Department of Water Resources and Environmental Engineering” of Slovak University of Agriculture in Nitra; **Коваленко Петр Иванович**, т.ф.д., Украина кишлоқ хўжалиги фанлари Миллий академияси академиги, Мелиорация ва сув ресурслари илмий-тадқиқот институти директор маслаҳатчиси, профессор; **Ханов Нартмир Владимирович**, профессор, К.А.Тимирязев номидаги МҚХА – Россия давлат аграр университетининг “Гидротехника иншоотлари” кафедраси мудири; **Krishna Chandra Prasad Sah**, PhD, M.E., B.E. (Civil Engineering), M.A. (Sociology) Irrigation and Water Resources Specialist. Director: Chandra Engineering Consultants, Mills Area, Janakpur, Nepal; **Айнабеков Алпысбай Иманкулович** – т.ф.д., М.Ауезов номидаги Жанубий-Қозоғистон давлат университетининг “Механика ва машинасозлик” кафедраси профессори. **Элдиар Дилятов** – PhD, Миллий Фанлар Академияси Геология институти тадқиқотчи олим, Қирғизистон. **Гисела Домеж** – Милан-Бикокка университети, Ер ва атроф-муҳит фанлари кафедраси профессори, Италия. **Молдамуратов Жангазы Нуржанович** – PhD, М.Х.Дулати номидаги Тараз минтақавий университети, “Материаллар ишлаб чиқариш ва қурилиш” кафедраси мудири, доцент, Қозоғистон. **Муминов Абулкосим Оманкулович** – география фанлари номзоди, Тожикистон Миллий университети Физика факультети метеорология ва иқлимшунослик кафедраси катта ўқитувчиси. Тожикистон. **Мирзохонова Ситора Олтибоевна** – техника фанлари номзоди, Физика факультети метеорология ва иқлимшунослик кафедраси катта ўқитувчиси. Тожикистон Миллий Университети. Тожикистон. **Исмаил Мондиал** – Калкутта университети Хорижий докторантура факультети профессори, Хиндистон. **Исанова Гулнора Толегеновна** – PhD, У.У. Успанов номидаги Тупроқшунослик ва Агроқимё ИТИ “Тупроқ экологияси” кафедраси доценти, етакчи илмий ходим, Қозоғистон. **Комиссаров Михаил** – PhD, Уфа Биология институти, Тупроқшунослик лабораторияси катта илмий ходими, Россия. **Аяд М. Фадхил Ал-Қураиши** – PhD, Тишк халқаро университети, Муҳандислик факультети, Фуқаролик муҳандислиги бўлими профессори, Ироқ. **Ундрақш-Од Баатар** – Марказий Осиё Тупроқшунослик жамияти раҳбари, профессор, Монголия.

Муассис: “Тошкент ирригация ва кишлоқ хўжалигини механизациялаш муҳандислари институти” МТУ.

Манзил: 100000, Тошкент ш., Қори-Ниёзий, 39. <https://uzjournals.edu.uz/tiame/> E-mail: i_m_jurnal@tiame.uz

«Irrigatsiya va Melioratsiya» журнали илмий-амалий, аграр-иқтисодий соҳага ихтисослашган.

Журнал Ўзбекистон Матбуот ва ахборот агентлигида 2015 йил 4 мартда 0845-рақам билан рўйхатга олинган.

Обуна индекси: 1285.

Дизайнер: Маликова Мадинахон

Журнал «SILVER STAR PRINT» МЧЖ босмахонасида чоп этилди.

Манзил: Тошкент шаҳри, Учтепа тумани, 22-мавзе, 17-уй. Буюртма №3. Адади 400 нусха.

УЎТ: 004.4

ЁШЛАР ТАРБИЯСИДА МУЛОҚОТ МАДАНИЯТИНИ ШАКЛЛАНТИРИШНИНГ АФЗАЛЛИКЛАРИ

М.Жўраева, Г.Эшчанова – доцентлар,

“Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш муҳандислари институти” миллий тадқиқот университети

Аннотация

Ўсиб келаётган ёш авлодни ҳар томонлама етук, баркамол этиб тарбиялашда уларни миллий ҳамда умуминсоний қадриятларни ўзлаштиришда, ёшларнинг ақлий ва жисмоний қобилиятларини, истеъдодларини ривожлантиришда педагогларнинг роли беқиёсдир.

Ёшларда комиллик сифатларини шакллантиришда мулоқот маданиятини ривожлантириш-жамиятимизнинг устувор йўналишларидан бўлиб, бунда фуқароларни, айниқса, ёшларни миллатлараро тотувлик руҳида тарбиялаш масаласининг долзарблиги, халқларнинг миллий ўзлигини англашнинг юксалиши, жамиятнинг ижтимоий ҳаётида, ижтимоий институтларнинг фаолият йўналишлари ва кўламларидаги ислохотлар билан тавсифланади.

Таянч сўзлар: шакллантириш, мулоқот маданияти, миллий ва умуминсоний қадриятлар, ақлий ва жисмоний қобилиятлар, истеъдод, миллатлараро тотувлик, жамиятнинг ижтимоий ҳаёти.

ПРЕИМУЩЕСТВА ФОРМИРОВАНИЯ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ В ПРОЦЕССЕ ВОСПИТАНИЯ МОЛОДЕЖИ

М.Жўраева, Г.Эшчанова – доценты,

Национальный исследовательский университет “Ташкентский институт инженеров ирригации и механизации сельского хозяйства”

Аннотация

Процесс обучения и воспитания состоит в подготовке подрастающего поколения к жизни на основе социального заказа, отражающего требования общества. В усвоении молодежью знаний, правил приличия, обычаев, культуры и трудовых навыков, достижения достойного места в обществе на основе жизненного опыта, формировании её потенциала и мировоззрения и формирования коммуникативной компетентности в процессе обучения и воспитания молодежи огромное значение приобретает личность учителя, её профессиональное мастерство. Вместе с тем, формирование у учащейся молодежи способностей, необходимых для решения новых проблем и задач и для формирования у молодежи любви к родине, высокой нравственности, национального самосознания в условиях глобализации, нравственных качеств, стремления к нравственному совершенству учитель должен быть нравственно совершенен.

Ключевые слова: формирование, коммуникативный компетентность, национальные и общечеловеческие традиции, правил приличия, обычаев, культуры и трудовых навыков, толерантность, национального самосознания в условиях глобализации.

ADVANTAGES OF COMMUNICATIVE COMPETENCE DEVELOPMENT IN UPBRINGING YOUNG PEOPLE

M. Jurayeva, G. Eshchanova – associate professors,

National Research University “Tashkent Institute of Irrigation and Agricultural Mechanization Engineers”

Abstract

The process of the training of highly qualified, educated, good breeding specialists is the main task of every teacher. Full development of a personality in the modern society means not only professional knowledge and skills for people entering a global life, but a development of their creative abilities for intellectual and moral existence in the social society where they ought to live and work. Putting such a task and variations of its solving on the examples of great thinkers is a purpose of this article.

Key words: training of highly qualified, educated, good breeding specialists, a personality, modern society, professional knowledge, skills, a global life, creative abilities, intellectual and moral existence, great thinkers.

Кириш. Ёш авлоднинг шахс ва субъект сифатида шаклланиши, ақлий ривожланиши, тарбияланганлик даражасини аниқламасдан туриб, ўрта махсус ва олий таълим жараёни самарадорлигини ошириш мумкин эмас [1].

Хозирги глобаллашув даврида давлатлар ва халқлар ўртасида ҳар томонлама муносабатларнинг шиддатли тарзда ривожланиши, яъни ҳамкорлик алоқаларининг кенг йўлга қўйилиши, замонавий коммуникация ва ахборот технологияларининг, илм-фан ютуқларининг жадаллашуви турли хил тузумга хос бўлган мамлакатлар ҳамда халқлар ўртасида мулоқот маданиятини ривожланти-

ришни тақазо этади. Ушбу жараёнда ўсиб-улгаётган, таълим ва тарбия олаётган ёшларимизни маънавий етук, комил инсон этиб тарбиялаш-ҳар бир ота-онанинг, устоз ва муаллимларнинг асосий вазифаларидир. Мамлакатимизда олиб борилаётган ислохотлар юксак маънавиятли, комил инсонни вояга етказиш йўлидаги асосий қонун ва қоидалар мажмуасидир.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси тўғрисида”ги Фармонининг ижтимоий йўналишида амалга оширилган муҳим тадбирлар қаторида олий таълим муассаса-

лари учун педагогларнинг янги авлодини шакллантириш, маънавий-ахлоқий жиҳатдан етук, мустақил дунёқарашга эга ижодий фикрловчи, бой миллий мерос, шунингдек, умуминсоний ва миллий қадриятларга садоқатли баркамол шахсни тарбиялаб вояга етказиш вазифалари белги-ланган [2].

Ёшларда комиллик сифатларини шакллантиришда мулоқот маданиятини ривожлантириш-жамиятимизнинг устувор йўналишларидан бўлиб, бунда фуқароларни, айниқса, ёшларни миллатлараро тотувлик руҳида тарбиялаш масаласининг долзарблиги, халқларнинг миллий ўзлигини англашнинг юксалиши, жамиятнинг ижтимоий ҳаётида, ижтимоий институтларнинг фаолият йўналишлари ва қўламларидаги ислохотлар билан тавсифланади.

Глобаллашув ва интеграциялашув жараёнида кўп тармоқли информациялар оқимининг таъсир кучи ва доираси кенгайиб бораётган бугунги кунда улардан тўғри фойдаланиш, яъни мулоқот воситасидан фойдаланиш масалалари ўта муҳим масалалар сирасига киради. Мамлакатимиз ҳаётида рўй бераётган жараёнлар кўп қиррали бўлганлиги боис, унинг салбий жиҳатлари жамиятнинг жадал суръатларда ривожланишида, шунингдек, кишиларнинг миллий-маданий савиясини такомиллашувига жиддий тарзда салбий таъсир этиши мумкин. Кишиларнинг миллий-маданий савиясининг пастлиги (ёки унинг умуман йўқлиги) бошқа миллатга мурасасизлик, унинг маданияти ва урф-одатлари билан муроса қилмаслик ҳолатларини келтириб чиқаради.

Инсоният яралиши, унинг тараққиёти ва инсоннинг шахс сифатида шаклланишида инсонлараро ўзаро мулоқот катта аҳамиятга эга бўлиб, инсоннинг ҳаёт йўли давомидаги ахлоқий, ақлий, эстетик ва экологик тарбияси жамият тараққиётида катта ўрин эгаллайди. Инсон фаолияти моддий ва маънавий, ижтимоий ва сиёсий муҳитнинг ўзаро алоқаси жараёнида шаклланиб боради. Фаолият бўлмас экан, жамиятда ҳам ривожланиш бўлмайди. Жамият эса кишиларнинг фаолиятини фақатгина уларнинг хулқ-атворида қараб белгилайди. Бажарилган ишлар, хатти-ҳаракатларига ички кечинмалар, ўй-хаёллар ва бошқа ҳис-туйғулар ҳақида фикр уйғотади. “Ҳар бир кишида ва унинг юриш-туришида ҳар доим ўзингни кўришинг мумкин” [3].

Инсоннинг жамиятда тутган ўрни, мавқеи унинг одоб-ахлоқида, ўзаро мулоқотида акс этади. Бу ҳақда француз ёзувчиси Стендалнинг фикрини келтириш мумкин: “Тапириша билиш – талантдир”, деган бўлса, шу ўринда донишмандлардан Софокл: “Кўп гапириш билан кўп фикр айтиш бошқа-бошқа нарса”, дейди [4].

Дарҳақиқат, донишмандлар айтганидек, инсонларнинг ўзаро суҳбатлашиши, мулоқоти асрлар давомида мулоқот маданияти деган тушунчага асос солган. Ота-болаларимиз яшаган даврлардан то ҳозирги кунга қадар мулоқот маданиятининг шаклланиши, ривожланиши жамиятнинг ўша даврдаги мавқеини белгилайди. Ҳар вақтда ва ҳар ерда инсонларнинг ўзаро мулоқот маданияти инсонни шахс сифатида шаклланишида унинг атрофидаги бошқа кишилар билан мулоқотисиз тасаввур қилиб бўлмайди.

Мулоқот инсонларнинг биргаликдаги фаолиятлари ва эҳтиёжларидан келиб чиқадиган турли фаолликлари мобайнида бир-бирлари билан ўзаро муносабатларга киришиш жараёни бўлиб, бунда инсонлар бир-бирларига турли хил маълумотлар беришади ҳамда фикр алмашишади. Шу сабабли инсоннинг ҳаётда, яшаб турган жами-

ятда тутган ўрни, мавқеи унинг инсонлар билан ўзаро муносабат ва муомала маданияти, уларни феъл-атвори, хулқи, одоб-ахлоқи ва тарбиясининг амалий ҳаётдаги намоёни бўлиб, аввало унинг атрофидагилар билан бўлган муомала ва муносабатида кўзга ташланади. Муомала жараёнида суҳбатдошига нисбатан ҳурмат-этиборда бўлиши, шахсиятига салбий таъсир этадиган фикр-мулоҳаза билдирмаслиги, аксинча суҳбатдошининг кайфиятини кўтариши, унинг ўз кучига ишонч ҳосил қилишида рағбатлантирувчи фикрлар бериши лозим.

Муомала маданиятининг асосий қуроли-бу сўздир, яъни нутқ маданиятидир. Бинобарин, нутқ ва унда ифодаланган сўз инсонга салбий ёки ижобий таъсир этиши мумкин. Инсон ўз фикрини ифода этишида сўзнинг баён этилиши катта аҳамият касб этади. Француз ёзувчиси Б.Паскаль таъкидлашича: “Фикр ифода этилаётган сўзлар туфайли ўзгаради”. Шу сингари Н.Буало айтганидек: “Ким равшан фикрласа, у равшан баён этади” [5].

Мулоқот маданияти нафақат инсонлараро муносабатда эмас, балки шу билан биргаликда жамият ҳаётига ҳам дахлдорлигини инобатга олсак, инсон феъл-атворини ўрганиш, инсонлар орасида меҳр-оқибатни, ҳурмат-этиборни тарғиб этиш ҳар бир кишининг, айниқса ёш авлодга таълим-тарбия бераётган педагогларнинг ҳаётдаги энг маъсулиятли вазифасидир. Инсонларнинг инсон сифатида шаклланиб жамоа бўлиб яшаган қадим замонлардан то ҳозирги фан-техника жадал суръатларда ривожланиб бораётган бир даврда ҳам асосий диққат-этибордаги масала саналади.

Ҳар бир ўқитувчи, педагог ва мураббийнинг асосий вазифаси-ҳукуратимиз томонидан ёшлар тарбиясига, дунё стандартлари талабига жавоб бераоладиган билимга эга бўлган ёшларга ҳар томонлама таълим ва тарбия беришдан иборатдир. Тарбия қийин иш ва тарбия шарт-шароитларини яхшилаш – ҳар қандай кишининг ҳам муқаддас бурчларидан биридир, зеро ўзини ва теваарак-атрофдагиларни маъсулиятли қилишдан ҳам кўра муҳимроқ иш йўқ. Таълим ва тарбияда ахлоқий софлик, маънавий бойлик, жисмоний баркамоллик уйғунлашиб кетмоғи зарур [6].

Аввало, ёшларни комил, етук инсон этиб тарбиялашда тарбиячининг ўзи ҳар томонлама чуқур билимга, педагогик тажрибага эга бўлиши зарур, уларни, яъни ёшларни илғор педагогик технологиялар асосида мустақил фикрлашга ўргатиши лозим.

Тарбия биргина мақсад-маълумотли кадрларни етиштириш билангина чекланиб қолмаслиги керак. Ижтимоий ҳаётда ҳам давом этадиган тарбия шахснинг ижодий қобилиятларини, иқтидорини, унинг ғайрат ва ташаббускорлигини оширишга имкон берувчи, комилликка етакловчи барча воситалар ёрдамида олиб борилмоғи зарур. Яхши тарбияли инсон, албатта ўзгалар билан бўлган мулоқотига кўра белгиланади. Биз педагогларнинг асосий вазифамиз – ёшларга фақатгина билим бериш эмас, балки уларнинг шарқона, миллийлигимизга мос бўлган мулоқот маданиятини ҳам шакллантиришдир.

Бола билан ота-она, бола билан бола, ота-она ва қариндош-уруғлар, қўни-қўшнилар, меҳнат жамоаси, қолаверса мамлакатлараро, яъни давлатлараро муносабатлар негизида ҳамиша мулоқот маданияти ётади. Ҳар бир инсоннинг мулоқот маданиятига тўлақонли эга бўлиши кундалик ҳаётимиз эҳтиёжларидан бири саналади. Бугунги кунда жамиятимиз моддий-иқтисодий ҳаётда туб таркибий ўзгаришларни рўй бераётганлиги билан биргаликда маънавий соҳада кишилар ўртасидаги алоқаларда,

савдо-сотик, илмий-техника ва маданий ҳамкорликларни йўлга қўйишдаги айрим масалаларни ҳал этишда инсонлар бир-бирлари билан мулоқот маданиятига бўлган эҳтиёж тобора ортиб бормоқда.

Ғарб мамлакатларидан фарқли ўлароқ, Шарқда кишиларнинг одоб-ахлоқиға катта аҳамият берилган. Болалар, ёшлар тарбиясида чиройли хулқ, одоб ўргатилган. Айниқса, исломий одоб туфайли инсонлар юксак камолотга эришган. Шарқона одоб-ахлоқимиз болани етти жиҳатдан тарбиялашни маслаҳат беради. Булар-соғлиқ, бадан тарбияси, ақлий тарбия, гўзаллик тарбияси, ахлоқий тарбия, виждоний-нафсий тарбия ва диний-руҳий тарбиядир. Мулоқот маданияти эса ахлоқий тарбия сирасига киради.

“Баркамол авлод тарбиялаш инсониятнинг энг ёрқин орзуси бўлиб келган. Бироқ дунё халқларининг барчаси ҳам бу ҳақда ўйлайвермаган. Бундай орзудаги инсонлар азалий маърифатга, маданиятга мансуб бўлган юртларнинг донишмандлари-энг мўтабар зиёлилари, ҳукмдорлари ҳисобланганлар. Ота-она ва фарзанд, устозу-шогирд ўртасида шарқона назокат, меҳр ва эҳтиром бўлади”[7].

Мулоқот-ҳаракат, туйғу, фикр-мулоҳаза, ички кечинмаларни ўзгалар билан ўртоқлашиш бўлиб, шахс фазилятларини, шахс сифатидаги энг яхши қирраларини намоён этувчи ижод намунаси.

Хулоса. Юқорида келтириб ўтилган фикрларни қуйидагича хулосалаш лозим: биринчидан, глобаллашув ва интеграциялашув жараёнида кўп тармоқли инфомашиялар оқимининг таъсир кучи ва доираси кенгайиб бора-

ётган бугунги кунда улардан тўғри фойдаланиш;

иккинчидан, инсон фаолияти моддий ва маънавий, ижтимоий ва сиёсий муҳитнинг ўзаро алоқаси жараёнида шаклланиб боради. Жамият эса кишиларнинг фаолияти-ни фақатгина уларнинг хулқ-атвориға қараб белгилайди; учинчидан, муомала маданиятининг асосий қуроли-бу сўздир, яъни нутқ маданиятидир. Бинобарин, нутқ ва унда ифодаланган сўз инсонга салбий ёки ижобий таъсир этиши мумкин. Ҳар вақтда ва ҳар ерда инсонларнинг ўзаро мулоқот маданияти инсонни шахс сифатида шаклланишида унинг атрофидаги бошқа кишилар билан мулоқотисиз тасаввур қилиб бўлмайди;

тўртинчидан, ҳар бир ўқитувчи, педагог ва мураббийнинг асосий вазифаси-ҳукуматимиз томонидан ёшлар тарбиясига, дунё стандартлари талабига жавоб бераоладиган билимга эга бўлган ёшларга ҳар томонлама таълим ва тарбия беришдан иборатдир.

Бугунги кунда ёшлар тарбияси давлат сиёсатининг устувор йўналишларидан бири ҳисобланади. Ёшларни билимли, маданиятли, меҳнатсевар, ташаббускор, изланувчан этиб тарбиялашда ҳаёт тажрибасига эга, турмушнинг аччиқ-чучугини кўрган, қийинчиликларга тобланган ёши улуглар, фахрийлар, шу билан бирга, тарбиячилар, муаллимлар, устозларнинг роли каттадир. Ёшлар тарбияси, уларнинг мулоқот маданиятини ривожлантириш бугунги кунда ҳар биримизнинг асосий вазифамиз бўлиб, унга бурч ва масъулият нуқтаи-назаридан ёндошишимиз лозим.

Адабиётлар

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси тўғрисида”ги Фармони. – Тошкент, 2017, 7 февраль
2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Олий таълим тизимини янада ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги Қарори. – Тошкент, 2017, 20 апрель
3. Каримов И.А. Баркамол авлод орзуси. – Тошкент: Шарқ, 1998.
4. Каримов И.А. Юксак маънавият – енгилмас куч. – Тошкент: Маънавият, 2010.
5. Тафаккур гулшани. – Тошкент, Ғафур Ғулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти, 1989.
6. Жўраева М.У. Ёшларда мулоқот маданиятини ривожлантириш – комиллик асосларидан бири // “Таълим муаммолари” журнали. – Тошкент, 2011. – №1. – Б. 31-33.
7. Жўраева М.У. Принципы создания системы коммуникативного обучения иноязычной культуре // Педагогические науки” науч. метод. журнал. – Москва, 2011. – №4. – С. 56-59.
8. Жўраева М.У. Мулоқот маданиятининг шахс шаклланишидаги ўрни. Формирование гармонично развитого поколения в современных условиях. Сборник научно-методических статей. – Ташкент, 2010. – Часть II. – С. 51-55.
9. Трехлер, С. Ж. ва Суведи, М. (2016). Қишлоқ хўжалигини бошланғич фанларни ўқитиш учун контекст сифатида қабул қилиш: Мичиган штатининг Санилак округидаги ўзгаришлар ҳолати. Қишлоқ хўжалиги журнали, АҚШ.
10. Трехлер, С. Ж. ва Ҳейнзе, К. Л. (2018). Бўлажак бошланғич синф ўқитувчилари томонидан зараркундалар ва қишлоқ хўжалиги таълим мезонлари ҳақидаги илмий билимларни тушуниш. Қишлоқ хўжалиги таълими журнали, 245-250-бет, Буюк Британия.
11. Ф. М. Неуманн (ед.), Ҳақиқий муваффақият: интеллектуал сифат учун мактабларни қайта қуриш, п. 21-48, Буюк Британия.
12. Сан-Франсиско, Калифорния: Жосси Басс. Трехлер, С.Ж, ва Ҳикава, Ҳ. (2027). Бошланғич ва ўрта мактабларда қишлоқ хўжалиги ўқув дастурини ишлаб чиқиш: қишлоқ устас мактабида ўқитувчиларнинг кураши ҳақида маъруза. Қишлоқ хўжалиги таълими журнали, 54-64-бетлар, Буюк Британия.
13. Трехлер, С. Ж., Жонсон, Т. ва Ҳейнзе, К. (2017). Бошланғич ва ўрта мактаб ўқитувчиларининг агро-озик-овқат тизими ҳақидаги тасаввурлари ва агротизим манфаатдор томонларининг таълим бўйича таклифларини баҳолаш. Қишлоқ хўжалиги таълими журнали, 30-38-бетлар, АҚШ
14. Винтер, А. А., Волк, Т. Л. ва Счроск, С. А. (2017). Муаммоли экологик таълим дастурини амалга оширишнинг 1-йилида ўқитувчи томонидан қарор қабул қилиш: сифатли ўрганиш. Жоурнал оф Енвиронментал Едусатион, 27-33-бетлар Буюк Британия.
15. Фрик М., Биркенхольд. Р. ва Махтмес К. (2018). Қишлоқ ва шаҳарлардаги катталарнинг қишлоқ хўжалиги ҳақидаги билимлари ва тасаввурлари. Қишлоқ хўжалиги таълими журнали, п. 44-53., Буюк Британия.
16. Галл, Ж. П., Галл, М. Д. ва Борг, В. Р. (2016). Ўқув тадқиқотларини қўллаш: амалий қўлланма 156-160-бетлар. Нью-Ёрк: Лонгман.
17. Глесне, К. (2014–2018). Сифатли тадқиқотчиларга айланиш: Кириш. 234-238-бетлар. Нью-Ёрк: Лонгман.
18. Гроссман П., Веинберг С. & Беерс С. (2019). Кириш: мактаб дунёсида назария амалиёт билан учрашганда. С. Веинбург ва П. Гроссман (Ед.) фанлараро ўқув дастури: Амалга ошириш масалалари. 1-16-бетлар, Буюк Британия